

הלכות שבת סימן שסו

(ח) שלא בידיעתו. ה'אם אין הפעל והאשה בעיר, (ט) יכולים בני הבית לערב שלא בידיעתו אם אין הבית פתוח אלא (י) להצד אָחַד, ואפלו אם היה פתוח לשתי הצדות, אם הוא (יא) רגיל לערב באחד מהם מערבין עליו, אָבֵל אם אינו רגיל לא. *אָבֵל בני הצדא אין יכולים לקח פתו מביתו לערב (יב) שלא מדעת אָחַד מבני הבית, אפלו רגיל עמהם ואוסר עליהם. *וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאִין אֲשֶׁתוּ מְעַרְבֵת אֵלָא שְׁלֵא בִּידִיעֵתוּ, (יג) אָבֵל אם אומר שאינו רוצה (יד) לערב עמהם לא. *וְאִם הוּא רְגִיל לְעֶרֶב עִמָּהֶם וְעָכְשׁוּ אִינוּ רֹצֵה, (טו) בני הצדא נכנסים לתוף ביתו ונוטלים ממנו בעל-פְּרָחוּ, ואם אינו רגיל אינם יכולים לטל ממנו בעל-פְּרָחוּ, (טז) אָבֵל כּוֹפִין אוֹתוֹ בְּבֵית־דִּין לְעֶרֶב עִמָּהֶם או בֵּית־דִּין (יז) יוֹרְדִין לְנִכְסָיו: (ק) *הגה מי שאינו רגיל לערב

ה חתופת שם פני שפרש הרא"ש שם דבריהם ו חתופות והרא"ש שם אהא דשמואל אסר מבני הבית שרגיל וכי ח לשון טור ז הרמב"ם פסקה ה מהלכות עירובין ט שם בגמרא י בית יוסף ושם פתח הרב הפניני ברש פסק קצתו תפובי

באר היטב

(3) בני הצדא. והוא הדין אשתו, מגן-אברהם, ע"ש:

באור הלכה

(ח) שלא בידיעתו. פרוש, (ט) שאין הפעל יודע מה: (ט) יכולים בני הבית וכו' שלא בידיעתו. ואם ידעו ממנו שאינו רוצה, אף-על-פי שלא מזה כם בפרושו, (י) אין יכולים לערבו: (י) להצד אָחַד. דוכות הוא לו ובדאי לא יקפיד עליהם, אָבֵל אם הוא פתוח לשתי הצדות, אין יכולים לערב עליו שלא בידיעתו כי איננו זכות לו ודאי, כי שמה לא יחפז לערב עם הצדא זו אלא עם זו, אם לא דקמסיס המספר: (יא) רגיל לערב וכו'. דמסתמא (י) וגם עתה דעתו לזה: (יב) שלא מדעת אָחַד מבני הבית וכו'. רוצה לומר, שלא בידיעת אָחַד מבני-בית, דאי היה בידיעתם היה (ט) מתר כל-זמן שלא שמעו מבעל-הבית שאינו רוצה בערוב. וענין בבאור הלכה שהבאנו בשם פמה אחרונים שפוסקין דבני הצדא יכולין לקח פתו שלא בידיעתו [כל-זמן שאין יודעין שהוא מוחה בפדכן], ואפלו שלא בידיעת בני-ביתו: (יג) אָבֵל אם אומר שאינו רוצה וכו'. אפלו אם אין הבית פתוח (ט) אלא להצד אָחַד, שאוסר עליהם על-ידי מניעתו את הערוב: (יד) לערב עמהם לא. ואפלו (י) אם אומר פן לאחר שערכה, תבטל ערובה למפרע: (טו) בני הצדא וכו'. והוא הדין (יב) אשתו, ומקרי שעל-ידי מניעתו את הערוב (י) אוסר עליהם: (טז) אָבֵל כּוֹפִין אוֹתוֹ בְּבֵית־דִּין רֹצֵה לומר, ארצה על-פי שהן כופין אותו אין יכולין לעשות דינא לנפשיה⁽¹⁾, בית-דין היו כופין אותו⁽²⁾ שיערב עמהן כדי שלא יאסר עליהן. ודין זה דבית-דין כופין הוא (יג) לכלי עלמא⁽⁴⁾, אף לדעה ראשונה: (יז) יוֹרְדִין לְנִכְסָיו. ועושוין שתוף:

הזכוי יוכל לברך לכתחלה, וכן הוא דעת הפרשה ומור וקציעה כאן וכוונקר לעיל, היכול לברך אף אחר הזכוי וקדם הנחה, ועל-כן הנוהג כן בנדאי אין למחות בקדו. ונראה עוד, ואפלו מי שנוהג לברך התבנה קדם הזכוי, הנפח של הבהדין ערובא טוב שיאמר אחר הזכוי:

* אָבֵל בני הצדא. עין משנה ברורה שפרשנו דהאי שלא מדעת הינו שלא בידיעתו, והוא כפרוש המפרשים, ומקור דברים אלו בטור. ובאמת דין זה תמוה מאד, וכמו שתמחוה הב"ח ט"ז ושאריו מפרשים, דמאי שגא בני הצדא מבני הבית, אם התירו בבני הבית שלא בידיעתו היכי שאינו פתוח אלא לתצר אחד או כרגיל להשתתף, ומשעם וזכות הוא לו ובדאי ניחא לה, וכמו שכתב הפגן אברהם סע"ף קטן ג, כמו-כן יש לנו להחיר באפנים אלו גם בבני הצדא, דבדאי מתרצה לזה? ובאמת היה נראה מפני גדל הקשניא, דאין פגנת הטור והמחבר כלל לתרש דבני הצדא גרעיי מבני-ביתו, דאין שום מקור לזה כלל, ומה שכתב אָבֵל בני הצדא וכו' לא קאי אדסקיף לה דינא דבני-ביתו, אלא אריש הסימן קאי, דינא דאשתו מערבת אפלו בעל-פְּרָחוּ, וישראל מדעתו דקאמר גבי בני הצדא הינו בעל-פְּרָחוּ ובעל-בית, ועקר דינא אתי לאשמועינן דבעל-פְּרָחוּ של בעל-בית לגמרי אין שום פנים להחיר לאנשים דעלמא; וכן הוא דברי הרא"ש ששמענו נובע כל סימן זה, עין שם שכתב דהא דבני הצדא נכנסין ונוטלין בעל-פְּרָחוּ הינו גם-כן שיהיה על-פְּרָפנים דעת אשתו, אָבֵל בעל-פְּרָחוּ של פלם אין שום דמטרת אדח לערב, עין שם, ואם נימא פ בני-ביתו, שדבריי הטור הם משך דבריי הרא"ש, וכן משמע בבאור הגנ"ז סע"ף קטן ז שמפרש פן דבברי המתבר [עין שם דלא הביא ראייה אלא לענין בעל-פְּרָחוּ]; אלא דלפי זה אינו מושב היטב מה שפסקים הטור והמחבר שלא מדעת אָחַד מבני הבית, דמשמע מזה דמטרת אדח מבני הבית מתר אפלו בעל-פְּרָחוּ של בעל-הבית, ולכאורה לא אשכחן להרא"ש דמיתר אלא מדעת אשתו ולא מדעת שאר בני הבית, וצריך עיון. ולדינא יש דעות בזה בין האחרונים, דלחש"ו ומגן-אברהם בסימן שסח משמע דאין בני הצדא יכולין לקח פתו לערב שלא בידיעת בעל-הבית אפלו אם הבית פתוח להצד אָחַד, ולהב"ח ומקרי"ם לופלין משמע דמתר בפתוח להצד אָחַד, וכן מצד בבית מאיר ובגמרא כביטא שסח לזה. וענין בבאור הלכה לקמה שצדדנו גם-כן דהיא דהיה רגיל להשתתף עד כה עמנו, יש לסמוך עליהו להקל לקח שלא בידיעתו: * וְיֵשׁ אוֹמְרִים דָּאִין אֲשֶׁתוּ וכו'. הוא דעת הרמב"ם, והמחבר הביאה רק בשם יש אומרים, משמע דסבינא לה לעקר דבדעה קמיתא, ומשום דלפי דעה זו מכרח לשבש גרסת הספרים רגיל אין שאינו רגיל לא, וכמו שכתב בקסף-משנה ובית-יוסף. ובאמת אין צורך כלל לשבש הספרים ושפיר אתי שיטה זו אף לפי קרנתנו, וכמו שכתב מגן-אברהם, וכן כתבו אליה רבה והגנ"א בבאורו, וכן מפרש דבריהם בפרוש רבנו חננאל שקאי גם-כן בשיטת הרמב"ם, עין שם. והנה לדבריהם אתא שני המימרות כפושטן, דמימרא ראשונה דאשתו מערבת שלא מדעתו, והינו רק שלא בידיעתו לבד וכפושטיות הלשון, הוא בשאינו רגיל להשתתף, ומימרא שניה שהזכיר רגיל שם, נכנסין בני הצדא ונוטלין - בעל-פְּרָחוּ, ועל-כן גם הר"ף לא הזכיר רק שני המימרות, משום דאזיל בשיטת רבנו חננאל רבו, דאשתו בשאינו רגיל אינו מתר רק שלא מדעת, כפושטיות לשנא דשמואל, ולא בעל-פְּרָחוּ, ואם-כן פיון דסוגיות הש"ס מתפרשא שפיר בהרמב"ם, וגם הרבנו חננאל והר"ף סוברים פן וולדיהו מתישב טפי הסוגיא, דלדעת הרא"ש דמימרא אחרונה דשמואל אתיא בבית הפתוח לשני מכוואות ואינו אוסר עליהם, מאי שפך נכנסין בעל-פְּרָחוּ, מאי אכפת להו, אם לא יתן חלק בערוב, הוא יהיה אסור להוציא פלי הבית לחוץ ולא בסן, אפשר שיש להחמיר בשיטה זו, שלא לערב בעל-פְּרָחוּ של בעל-הבית אפלו מדעת אשתו היכי שאינו רגיל להשתתף עמהם. מיהו, באלה רבה יראתי שפכת שבדעה קמא יש לספק לקלא, וצריך עיון. איבא, אפלו אם לא נרצה לספק בדעה זו להחמיר היכי שהפעל מוחה, על-פְּרָפנים יש לסמוך לפסק כמותם להקל לענין היכי שהוא רגיל לערב עמהם, דבני הצדא נכנסין ונוטלין ממנו בעל-פְּרָחוּ ולא בענין דעת אשתו כלל, דבאמת דעה קמא המערכת דעת אשתו גם בזה, קשה, שאין זו משמעות הש"ס כלל, וכן הרשב"א בעבודת-הקדש, אף-על-פי שפסק גם-כן כסכרת הרא"ש דאשתו מערבת שלא מדעתו הינו אפלו בעל-פְּרָחוּ של בעל. מקל מקום בזה פתח להדיא דבני הצדא נכנסין בעל-פְּרָחוּ ואפלו בלא דעת אשתו, נאָל דלפי שיטתו שם שמפרש רגיל-

שער הציון

(ס) מאמר-מרכיבי, דלא בעלת-שבת: (1) ט"ז ומגן-אברהם, דלא כב"ח. וענין בבאור הלכה: (1) ופשוט דהוא הדין כרגיל לצאת ולבוא דרך מבוי אָחַד, הרי אוסר על בני אותו מבוי אם לא יערב, אם-כן הרי פתח אָחַת: (2) וכו' - (ט) פן מוכח בגמרא דפרוש היש-אומרים הנה: (1) פן כתב הרבנו חננאל בהדיא בפרושו: (16) מגן-אברהם, וכן משמע מהגנ"א בבאורו שמפרש מהמגן-אברהם, ומימלא נטמלק דינא דהבית-יוסף שמפרש דאשתו גרעיא מבני הצדא: (17) פן הוא לפי פרוש זה להמעין: (יג) וירושלמי וימא בהרמב"ם, וכן כתב באלה רבה דזה הוא לכלי עלמא:

(א) אין לנו פשר לציון זה.

הַלְכוּת שֶׁפֶת סִימָן שְׁמוֹ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

אף-על-פי שְׁלֵא מְקָה כֶּם בְּפִרוּשׁוֹ¹⁰.

וכתב בשו"ת חתם סופר (ח"מ סי' קעז), שאף אם בעניני קיום מצוות כמו לולב סוכה וכדו', כל איש מישראל יכול לכפות את חבירו לקיים מצוה ואין צריך בית דין לכך, מ"מ בדיני ממונות צריך בית דין לכפיה, וכן כתב השערי יושר (שער ו פ"ה). [נהוסיף החתם סופר, שלאחר שיצא פסק מבית דין ואין רוצה לקיימו, שוב נכלל הדבר בכלל החוקים והמצוות, וכל אדם יכול לכפותו].

ולפי דברי החתם סופר הנ"ל, כתב בשו"ת חזון נחום (סי' מב) שיש לבאר מדוע בעירוב אין כופים אלא בבית דין, והוא משום שנחשב לדבר שבממון, שהרי מערבים משלו. והוסיף, שיש עצה לערב בעל כרחו גם שלא בבית דין, על ידי שיזכו לו את פת העירוב משלהם, ושוב אינו דבר שבממון. אמנם ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק ט) שיש הסוברים שלהלכה אין מועיל לזכות בעל כרחו בשום אופן.

[משנ"ב שם]

בית-דין הוּו פּוֹפִין אוֹתוֹ¹¹.

13 ולענין אם צריך בית דין קבוע כדי לכופו, או אפילו כל בית דין של שלשה הדיוטות גם כן יכולים לכופו, בשו"ת חזון נחום (סי' מב) הסתפק בדבר, והוכיח שאין צריך בית דין קבוע מדברי הגר"א (ס"ק י), שכתב שהמקור לדין כופין הוא מדברי הגמרא שבני חצר כופין זה את זה לעשות לחי וקורה [ראה בהע' הבאה], וכשם שבלחי וקורה אין צריך כפיה על ידי בית דין קבוע, הוא הדין בעירוב.

וכתב עוד, שהיכולת ביד בית הדין לקחת מעות או אחד מחפציו ולקנות בזה פת, ואפשר לערב בפת זו, וכן כתב הנהר שלום (ס"ק א).

[משנ"ב שם]

וְדִין זֶה דְּבֵית-דִּין פּוֹפִין הוּא לְכַלִּי עֲלָמָא¹⁴.

14 מקור הלכה זו, כתב הבי"ד (ד"ה והרמב"ם) שהוא מדברי המגיד משנה (פ"ה מהל' עירובין ה"ב), שכתב שבאינו רגיל יורדין בית דין לנכסיו. אמנם בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת ח"מ סי' לט) וכן הגר"א (ס"ק י), הביאו מקור לדין כופין מדברי הגמרא בעירובין (פ, א), שהביאה ראייה למה שאמר שמואל שאחד מבני המבוי שהיה רגיל להשתתף ולא נשתתף נוטלים בני המבוי שיתוף בעל כרחו, מהברייתא שכופין אותו לעשות לחי וקורה, ודחתה הגמרא בלישנא אחרינא 'מצד שאני'. והקשו, שלשון זה אין לו מובן, ולכך הגידו 'בבית דין שאני'. וכתבו שזה המקור לכך שבית דין יכולים לכפות על ההרב [ונברדוקי סופרים לא גרס כלל את הלישנא אחרינא בגמרא].

10 ואם מיחה באשתו, האם אחרים יכולים לזכות לו בעל כרחו מפינתם, הפמ"ג (א"א ס"ק ג) וכן החזו"א (או"ח סי' צט ס"ק י) הסתפקו בזה, שיתכן שדוקא משלו תיקנו חכמים לערב בעל כרחו, ולא משל אחרים.

מאידך, בשו"ת ובחרת בחיים (סי' קכג) כתב לקהילה שהיה שם אדם שמחה בעירוב בלא טענות, שיזכו לו בעל כרחו, מכיון שהיא זכות גמורה. והוכיח דינו מדברי הרשב"א (קידושין כג, א) לענין עבר שאינו רוצה לקבל שטר שחורו, שמאחר שהוא זכות גמורה בשבילו [שמותרו בבת חורין, ומכניסו לכלל מצוות כישראל] אפילו עומד רצווח מוכים לו. וכן כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ת ח"ב סי' סב), שמי שאינו מודה בעירוב אפשר לזכות לו בעל כרחו, וכן כתב בשו"ת חזון נחום [ראה מה שכתבנו להלן ס"ק טז].

מאידך, בשו"ת מחזה אברהם (או"ח סי' עג) כתב, שאי אפשר לסמוך על דברי הרשב"א הנ"ל, שהרי השו"ע (יו"ד סי' רסו סמ"א) פסק, שאם העבד מוחה שאינו רוצה לקבל שטר שחורו, וכן שלא יזכו לו את השטר, אינו יוצא בו לחרות, משום שלא מועילה זכיה בעל כרחו אפילו בדבר שהוא זכות גמורה. ואף אם הסיבה שמוחה בעירוב היא משום שרוצה שהעירוב יהיה מונח דוקא בבית הכנסת שלהם, כתב שם שאי אפשר לזכות לו בעל כרחו.

[משנ"ב שם]

אֵין יְכוּלִים לְעַרְבֵי¹¹.

11 טעם החילוק בין אשתו שיכולה לערב בעל כרחו, לבין שאר בני הבית שאינם יכולים, כתב התוספת שבת (ס"ק א) משום שאשתו כגופו [וכן כתב המשנ"ב לעיל ס"ק א]. והנהר שלום (ס"ק א) ביאר, משום שאשתו בדרך כלל היא הנושאת ונותנת בביתו ואינו מקפיד על כך, ובפרט שהרי קיימא לן שעירוב משום דירה, ורצון הבעל שמקום דירתו יהיה במקום דיורי אשתו, ולכן העירוב חל בעל כרחו, מה שאין כן בשאר בני ביתו לא שייך טעם זה.

[משנ"ב ס"ק טז]

אף-על-פי שֶׁהֵן בְּעֶמְקָן אֵין יְכוּלִין לְעֲשׂוֹת דִּינָא לְנַפְשֵׁיהוּ¹².

12 בדין כפיה על המצוות, דעת הנתיבות המשפט (סי' ג סוף ס"ק א) שכל אדם יכול לכופו חבירו לקיים מצות עשה, כמו שיכול להפרישו מאיסור. מאידך, במשובב נתיבות (שם) השיג, שיכול לכופו את חבירו רק כשהוא להפרישו מאיסור, אבל לכופו לקיים מצות עשה רק בית דין יכולים, וכן כתב המנחת חינוך (מצוה ט אות ו).

הַלְבוּת שֵׁפֶת סִימָן שֶׁשָׁח

ביאורים ומוספים

הביה"ל (ד"ה ואם) שכן גם דעת רבינו חננאל הרשב"א.

עוד שנינו במשנה (שם): "אמר רבי יוסי, במה דברים אמורים בתחילת עירוב, אבל בשירי עירוב כל שהוא." ופירושו רש"י (שם ד"ה כל שהוא) הרמב"ם (בפירוש המשנה), שרבי יוסי חולק על ת"ק הסובר שבכל אופן שנתמטע האוכל משיעורו צריך להוסיף, ולדעת רבי יוסי אם כבר חל העירוב ואחר כך נתמטע, אין צריך להוסיף. ואם הש"ע סובר כדעה זו, צריך לומר שפסק כרבי יוסי שאין צריך להוסיף כמבואר בסעיף ד.

מאידך, הרי"ף (שם) והרא"ש (עירובין פ"ז ס"י) סוברים שרבי יוסי אינו חולק אלא מפרש את דברי ת"ק, ולכולי עלמא בנתמטע העירוב אחר השבת הראשונה אין צריך להוסיף. ואם הש"ע סובר כדעתם, דברי הש"ע בסעיף ד הם ככל הדעות, וכן דעת הרשב"א ורבינו יהונתן הטור. אמנם הרמב"ם בפירוש המשנה כתב שאין להלכה כרבי יוסי, וכן משמע ברי"ף וכמו שדייק הרשב"א (עירובין פא, ב) מדבריו. [אמנם לדעת הבי"ח והתי"ט, מודה ת"ק לרבי יוסי, ופירושו כן בדעת הרי"ף רבינו יהונתן והטור, ולשיטתם פסק הש"ע הוא לכולי עלמא].

[משנ"ב ס"ק א]

דְּנִתְקַלְקַל קָדָם שְׁכַנְסָה שֵׁפֶת רֵאשׁוֹנָה².

2) הבי"ח ומהרל"ח פירשו שנתמטע אחר השבת הראשונה, ואף על פי שאין צריך להוסיף שהרי קיימא לן כרבי יוסי, מ"מ הוא רוצה לתקן את העירוב למצוה מן המובחר, או משום שחושש שמא יתמטע עד שלא ישתיר ממנו אפילו כל שהוא. והט"ז והמשנ"ב פירשו שנתמטע לפני השבת הראשונה וצריך להוסיף משום שעדיין לא חל העירוב, ומ"מ לענין גילוי דעתו נחשב הדבר כמי שכבר נתן את העירוב, ואפשר להוסיף שלא מדעתו.

פירוש אחר כתב החזו"א (א"ח סי' קא ס"ק א), שמדובר באופן שכל אחד נתן את חלקו בעירוב, וכלה חלקו של אחד מהם, שהדין הוא שצריך להביא פת אחרת לעירוב, אבל אין צריך להודיע, משום שעדיין עירובם של אחרים קיים.

[משנ"ב ס"ק ז]

דְּיִדְקָא בְּבֵית תְּפִתִּים לְשֵׁמִי תְּצַרְוֹת³.

3) ואף שאם ירצה בכך הרי יוכל לערב גם עם החצר השניה, ואם כן מדוע כשמערבים לו לחצר אחת נחשב הדבר לחוב [כן הקשה הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם (פ"ה מהל' עירובין ה"ד)], תירץ המגיד משנה (שם) שאם ירצה לאחר מכן לערב עם החצר השניה, הרי יוכלו בני שתי החצרות לטלטל לחצרו, וזהו החוב, שאינו רוצה שהרבה אנשים יוכלו לטלטל לחצרו.

[ביה"ל ד"ה ואם]

דְּבִשְׁנֵי מֵינִין תִּיכִי דְּקָלָה צְרִיךְ לְהוֹדִיעַ⁴.

4) הטעם שאם עירבו בשני מינים צריך להודיעם גם אם חזרו ומזכה משלו, ביאר החזו"א (א"ח סי' צט ס"ק יח) שכשהם מערבים במין אחד יש ביניהם קירוב דעת והתערבות, ואמרו חכמים שדעתם להמשיך ולהיות מעורבים, אבל כשמערבים בשני מינים אין ביניהם כל כך קירוב הדעת, ולכן אם כלה העירוב צריך להודיעם גם כשמזכה משלו. והוסיף, שאם הם שותפים בב' המינים, נחשב הכל כמין אחד.

[שו"ע ס"ג]

פְּקָה הוּא שְׁעוֹר הָעָרוֹב בְּתַחֲלָתוֹ⁵, בְּזִמְנֵי שְׁהֵם שְׁמוֹנֶה-עָשָׂר⁶ או פְּחוֹת, שְׁעוֹרוֹ כְּגִרְוֹתָ⁷ לְכָל אֶתְד⁸.

5) ואם שיעור הפת השתנה [כגון שנתוסף על השיעור] לאחר האפיה, **המשך במילואים עמוד 20**

[משנ"ב ס"ק יח]

הִינּוּ שְׁאָמַר יְחֻזְרְנִי בִּי מִן הָעָרוֹב¹⁵.

15) דוקא אם אמר כן בערב שבת, אבל אם אמר לאחר בין השמשות, כתב הכף החיים (ס"ק כו) שאינו יכול לחזור בו, משום ששבת שהותרה הותרה. והמאירי (עירובין פ, א) הביא מעשה, שאחד מבני חצר כעס על שכניו בשבת, והפקיר את חלקו בעירוב, והורו שאין ביטולו כלום, שהרי אפילו אם נאכל הפת אין מתבטל העירוב, כל שכן באופן שרק הפקיר את חלקו בעירוב.

[משנ"ב שם]

וְאִינִי רוֹצֶה לְעָרְבָם¹⁶.

16) ואף לפני השבת הראשונה, כתב בשו"ת דברי מלכאל (ח"ג סי' ו ד"ה ועדיין) שיכול לחזור בו.

[משנ"ב שם]

וְהִלְשֵׁתָּהּ עוֹד עִמָּכֶם¹⁷.

17) ובאופן שעירבו לזמן מסוים, ועכשיו הם עדיין בתוך הזמן, כתב בשו"ת חכם צבי (סי' ו) שאף זוהי יכול לחזור בו. מאידך, בשו"ת בית יצחק (שמלקס, יו"ד ח"ב ק"א סי' ח) כתב שאינו יכול לחזור בו, וכן כתב בשו"ת ובחרת בחיים (סי' קכג). [ולפי מה שכתב הביה"ל (בד"ה צריך), שכשחזרו מן העירוב אין לך מקפיד גדול מזה, אם כן לכאורה לעולם על ידי חזרתו יתבטל העירוב].

[משנ"ב ס"ק כ]

הִקָּא קָלָא, מְפַיִי שֵׁפֶת פְּכָר מִנְחַ תַּחַת יָדָם¹⁸.

18) ולענין אם צריך גם את דעת אשתו, החזו"א כתב (א"ח סי' צט ס"ק יא) שצריך. ובשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' רה) הביא משרת בית יצחק (שמלקס, יו"ד ח"ב ק"א סי' ח), שבשעת הדחק אפשר להקל ולערב גם בלי דעת אשתו, וכדעת המשנ"ב. [נטעמו של הבית יצחק הוא, שבשעת הדחק יש לסמוך על דעת הרמב"ם הרשב"א, שבאוסר ורגיל אין צריך דעת אשתו, ובפרט שכאן יש לצרף את דעת הרמ"א שגם הרא"ש מודה].

סִימָן שֶׁשָׁח

אם אחר שְׁעָרְבוּ נִתְקַלְקַל הָעָרוֹב

[שו"ע ס"א]

עָרְבוּ¹.

1) הקדמה

דין תיקון העירוב במקום שנתקלקל, שנינו במשנה (עירובין פ, ב): "נתמטע האוכל, מוסיף ומוכה ואין צריך להודיע". ובגמרא שם הקשו, שאם חזרו ומערב מאותו מין [דהיינו מאותו סוג פת שעירבו קודם לכן], אם כן אפילו כלה העירוב לגמרי אין צריך להודיע. ואם מוסיף ממין אחר, אם כן גם בנתמטע צריך להודיע, שכן שנינו בברייתא: "כלה האוכל, ממין אחד אין צריך להודיע, מבי מינים צריך להודיע". ותיירצו שני תירוצים, א. שהמשנה מדברת בחזור ומערב מאותו מין, ונתמטע פירושו 'נתמטע' [כלה לגמרי, רש"י]. ב. שהמשנה מדברת במוסיף ממין אחר, ורק בכלה לגמרי צריך להודיע, אבל אם נתמטע אין צריך להודיע.

וכתב רבינו יהונתן (כה, ב בדפי הרי"ף), שאם מערב משלו יכול לערב ממין אחר ואינו צריך להודיע, וכן כתב רש"י במשנה (שם), וכן פסקו הטור והש"ע. אולם דעת הרמב"ם (פ"ה מהל' עירובין ה"ז) שהמשנה מדברת במערב משלו ומוכה לבעל הבית, וגם זוהי צריך להודיע באופן שהחצר היא בין שני מבואות, שמא לא נח לו מבוי זה. וכתב

הלכות שבת סימן שסו שםח

באר הגולה רלד

וערב עם בני הקצור (יח) וחסור מערובו, (יט) *צריך לחזור ולזכות. אבל אם רגיל לערב, (ג) (כ) הני ערוב בעל-פךחו (הרא"ש פרק הרו):

שסח אם אחר שערבו נתקלקל הערוב, וכו' ה' סעיפים:

א משנה ערובין פי
ב שם בנקרא פתרון
השני ובפרוש רש"י
ג פירוש רבנו
ההנותן ד משנה שם
פ' ובקמרא פ"א
ה משנה ובקרא שם

א *ערבוי) ואת-כרפך (ב) נתקלקל הערוב וקא אהד מבני הקצור (א) לחזור ולתקנו, באם קא לערב ממין הראשון, אפלו פלה (ב) אינו צריך להודיע, *ואפלו מערב עליהם משלהם; וואם קא לערב (ג) ממין אחר, אם פלה הראשון (ד) צריך להודיע להם אם מערב משלהם, (ה) *ואם משלו, אינו צריך להודיעם כלל. ואם לא פלה הראשון (ו) אלא נתמעט, אף-על-פי שמערב משלהם (ז) אינו צריך להודיעם: ב (ח) נתוספו דיורים בקצור, (ט) אם הבית פתוח לשתי קצרות צריך להודיעם, מפני שאולי אינם רוצים לערב עם אלו: ג הפמה הוא שעור הערוב בתחלתו, בזמן שהם שמונה-עשרה) או פחות, שעורו בגרוגרת) לכל אהד);

באר היטב

(א) הני ערוב. נראה לי דהוה דוקא לדעת היש-אומרים שבני חצר נוטלין בעל-פךחס, אבל לסבא הראשונה לעולם אין יכולים לערב בלא

משנה ברורה

(יח) וחסור מערובו. הנינו שאמר (יד) 'חורוני בי מן הערוב' ואיני רוצה לערבו) ולהשתתף עוד עמכם' (יז): (יט) צריך לחזור ולזכות. דבטל ערובו ושתופו הקודם אף שעדין הפת מנח במקומו, ועל-פן אם ירצה להיות עוד שותף עמהם צריך להשתתף מתדש. ועין באור הלקה: (כ) הני ערובי בעל-פךחו. רוצה לומר, שאינו יכול לחזור ולבטל ערובו, ובדלעיל, דהיא (טו) שהוא רגיל לערב עמהם, באים בני הקצור ונוטלין ממנו בעל-פךחו, וכל-שכן הבא שהפת כבר מנח בינים, ואף לדעה הראשונה דסבירא לה דבכלא דעת אשתו אין בני הקצור יכולין לקח ממנו בעל-פךחו, (טז) הכא קלא, מפני שהפת כבר מנח תחת ידם):

א (א) לחזור ולתקנו. זה מירי (ב) בשבת ראשון, ונתקלקל קדם שנקנס השבת, דאלו נתקלקל אחר שכבר נקנס השבת, אין צריך שום תקון לשבת זו אפלו כבר פלה ונאכד לגמרי. ולענין שבת שניה, אף דאם כבר פלה לגמרי צריך לערב מתדש, הלא על-פלי פנים בגשמי אפלו כל-שהוא אין צריך שום תקון, כיון דהנהי שעור ערוב בבית-השמשות של שבת ראשונה, כמו שקבת בסעיף ד; ומה זה דקאמר בסוף הסעיף: וואם לא פלה וכו' אף-על-פי שמערב משלהם וכו', אלא ודאי כן-כתבנה דנתקלקל קדם שנקנס השבת ראשונה): (ב) אין צריך להודיע.

לשאלם אם יתברצו לזה, (ג) דמוקמינן אתזנזתה, דודאי יתברצו כלם ממין זה כמו שנתברצו מתחלה [לבוש]: (ג) ממין אחר. גגון שהנה מתחלה (ג) פת-חשים ועקשו רוצה לערב מפת-שעורים: (ד) צריך להודיע להם. לשאלם, דכיון שכבר פלה המין הראשון (ד) הוי לה פמערב לכתחלה. וכתב במאמר-מרדכי, דבדוקא בבית הפתוח לשתי קצרות) דלא ידעינן בהי ניחא לה, אבל בפתיח לחצר אהד, וזות הוא לו ואין צריך דעתו. וכן כתבו שארי (ה) אחרונים: (ה) ואם משלו, אינו צריך להודיעם. לפי שגבדאי יתברצו שערב עליהם בכל המינים שירצה, כיון שהם אינם נותנים כלום וכבר נתברצו לערב יחד: (ו) אלא נתמעט. משעור המפךש לקמן בסעיף ג, ומירי שנתמעט קדם שנקנס השבת, כמו שכתבנו בסעיף-קטן א: (ז) אינו צריך להודיעם. הבדאי יתברצו להשלים הערוב: ב (ח) נתוספו דיורים וכו'. שלא היה בעת הנחת הערוב: (ט) אם הבית וכו'. אקדים הקדמה קצרה, והוא: קאמא לן דמערבין ערובי-קצרות שלא מדעת, דזכות הוא וזכין לאדם

שער הציון

(יז) הרא"ש: (טו) והוא הדיו היכא דאוסר עליהם אפלו אינו רגיל [נהריז]. וכל זה הוא לדעת הרא"ש דמעלת אוסר שונה כמו מעלת רגיל, אבל לדעת הרמב"ם לדיתה אין בני הקצור יכולין לטל ממנו בעל-פךחו אפלו היכא דרגיל לערב עמהם פי אם כשהוא אוסר עליהם, כמו שכתב בבאון-יעקב, ממילא הכא נמי בעינן מרתי, רגיל ואוסר: (טז) מאמר-מרדכי ונהר-שלום ובגד-ישע, כדי למרץ קשית הפגון אברתם שהקשה דברי הרא"ש אהדרי: (ב) ט"ז ופסות: (ג) ואפלו אם היה בית פתוח לשתי קצרות גם-כן אין צריך להודיעם, דמסתמא מתברצו שיעייתו הערוב בשביל להקדים שנהי שך בתחלה למאמר מרדכי ונהריז, וכן כתב בהגהת חוות-יאיר לטרי"ח: (ג) הגרי"ז: (ד) ריטב"א: (ה) נהר-שלום ובית-מאיר: